

ЕВОЛУЦИЈА КАТАЛОНСКОГ СЕЦЕСИОНИЗМА У ПОСТФРАНКИСТИЧКОЈ ШПАНИЈИ

Сажетак: У овом раду ћемо анализирати еволуцију каталонског сецесионизма у постфранкистичком периоду. Најпре ћемо направити кратак осврт на историјат каталонског сецесионизма. Затим ћемо размотрити слом франкистичке диктатуре и процес политичке транзиције који је након тога уследио у Шпанији. Анализираћемо положај Каталоније као аутономне заједнице у оквиру новог регионалног модела шпанске државе, односно степен политичке, економске и културне аутономије који јој је новим Уставом и статутом загарантован. Фокусираћемо се на буђење каталонског сецесионизма од 2006. године наовамо услед политичког и економског незадовољства великог дела каталонске популације, али и услед нерешених идентитетских питања. Размотрићемо разлоге неуспеха новог Статута Каталоније из 2006. године, спорне одлуке Уставног суда Шпаније из 2010. године, као изборе 2015. године, на којима уједињене сецесионистичке снаге у Каталонији успевају да освоје власт и покрену низ акција са циљем осамостаљења Каталоније, што је кулминирало референдумом о независности из 2017. године. Закључно, анализираћемо политичке последице поменутог референдума, али и направити пројекцију могућих политичких реформи у Шпанији зарад решавања каталонског питања. У раду ћемо се користити методом студије случаја, компаративном и историјском методом.

Кључне речи: Каталонија, сецесионизам, Шпанија, постфранкизам, регионализација, референдум о независности

Увод

Једна од најактуелнијих политичких тема, како у Европској унији тако и у свету, јесте каталонски сецесионизам. Премда је реч о политичком феномену који има дубоке историјске корене, каталонски сецесионизам дуго времена није био дневнополитичка или академска тема не само у ЕУ, већ ни у самој Шпанији. Године које су уследиле након распада диктаторског режима генерала Франсиска Франка (Francisco Franco) 1975. године показале су да, упркос

* rajko.petrovic@ies.rs

његовом настојању да сузбије било какав вид националног осећања сем шпанског, Шпанија и даље представља политички, идентитетски и културно разнолик простор. У први план је избило питање баскијског сецесионизма, који се манифестовао кроз терористичке активности ЕТА (Euskadi Ta Askatasuna) још у време Франкове диктатуре, те се интензивирао након његове смрти. Каталонско становништво је у првим годинама транзиције прилично успешно артикулисало своје политичке, економске и културне захтеве са којима су се подударали основни принципи новог Устава Краљевине Шпаније из 1978. године (Constitución Española, 1978), а који су јасно прецизирани у Статуту Каталоније из 1979. године (Estatuto de Autonomía de Cataluña, 1979). Каталонија је, дакле, постала једна од аутономних заједница (comunidad autónoma) Шпаније, односно један од њених региона.

Каталонија је призната као историјски регион који има право на политичку, економску и културну аутономију, као и право на употребу и заштиту каталонског језика. Такође, Каталонцима је признат статус националности у оквиру шпанске нације.

Политичка и економска ситуација у Каталонији је дуго година била прилично стабилна. Каталонија се развила у један од најбогатијих шпанских региона, њене политичке партије су биле важан политички фактор на националном нивоу, каталонски језик је поново заживео како међу становништвом тако и на академском нивоу. Временом се политички односи између званичног Мадрида и Барселоне усложњавају, пре свега због жеље каталонске политичке врхушке да Каталонија прошири своје надлежности у области економије и финансија, али и због жеље да се Каталонцима призна статус нације. Ти захтеви су добили свој институционални израз у новом Статуту Каталоније усвојеном 2006. године (Estatuto de autonomía de Cataluña, 2013). Премда је он прошао све законске процедуре и као такав прихваћен, Уставни суд Шпаније (Tribunal Constitucional de España) је одбацио неке од његових кључних делова као неуставне, што је резултирало политичким тензијама. Светска економска криза се након 2008. године снажно одразила на шпанску економију, али и каталонску као њен део. Сходно томе, политички, економски и идентитетски моменти су у предстојећим годинама битно условили званичну каталонску политику. Грађани су неколико пута учествовали у масовним демонстрацијама у којима се тражила независност Каталоније. Уследили су неки од кључних догађаја, попут консултативног референдума о праву на саопредељење 2014. године, регионалних избора 2015, док је напетост између шпанских и каталонских власти достигла врхунац 1. октобра 2017. године, када је каталонска влада расписала референдум о независности тог региона. Покушај је завршен неуспешно, али је оставио снажне политичке и економске последице, те интернационализовао каталонско питање. Годину и по дана након, политичка ситуација у Шпанији је прилично комплексна. На регионалним изборима у Каталонији поново су тријумфовале сецесионистичке снаге, док су пред Шпанијом нови општи избори након којих ће, у зависности од изборних резултата, каталонско питање бити решавано на различите могуће начине. Индикативне су оцене да Шпанији предстоје уставне реформе, које ће Каталонији омогућити још већи степен аутономије, или чак одвести Шпанију у правцу федерализације земље.

Каталонски сецесионизам: кратак историјски осврт

Тежња каталонског народа за осамостаљењем од Шпаније има дубоке историјске корене. Разумевање савременог каталонског сецесионизма, који се јавља у позном постфранкистичком периоду, није могуће без осврта на историјски контекст у коме су њени темељи настали и развијали се. Премда модерни каталонски сецесионизам има своје специфичности, сами сецесионисти се често позивају на раније покушаје каталонског друштва да стекне виши степен аутономије или чак пуну независност од Шпаније, што указује на значај историјске димензије овог феномена.

Још током раног периода уједињене Шпаније (крајем XV и почетком XVI века) у Каталонији се јавља „регионални национализам“ као резултат жеље Каталонаца да сачувају политичку и економску аутономију, али и сопствену културу (Mangan, 2014: 7-8). Тако већ 1640. године Каталонци дижу револуцију против шпанске власти, услед незадовољства ауторитативним понашањем централне власти из Мадрида, високом корупцијом и интервенцијом шпанске војске у самој Каталонији. Предводник револуције је био угледни барселонски адвокат Пау Кларис (Pau Claris), који је 1641. године прогласио Републику (тзв. Пау Кларисова Република), но која је убрзо након његове смрти угушена (Pons, 2017).

Упркос недостатку аутономије, Каталонци су успели да сачувају своју културно-историјску посебност. Премда у XIX веку долази до либерализације и централизације шпанске државе, где се каталонска култура (посебно језик) нашла под притиском кастиљанске, Каталонци покрећу тзв. ренесансу (Renaixença) каталонске културе. У том периоду усавршава се каталонски језик, пише се велики број литерарних дела, изграђено је мноштво културних споменика и сл. Све то је дало снажну еманципаторску основу за развој каталонског национализма (Mangan, 2014: 8-9).

У другој половини у XIX века међу каталонском интелигенцијом јавља се идеја федерализације Шпаније, где би Каталонија представљала једну од федералних јединица. Предводник такве идеје био је Балдомер Лостау (Baldo­mer Lostau), правдајући је као једини начин да се реше унутрашњи проблеми у шпанској држави и Каталонији као њеном делу. Борећи се против тзв. кацкизма (caciquismo), односно рђавог система у коме су сву моћ имали локални моћници, Лостау је 1873. прогласио Каталонску Федералну Републику. Она је, ипак, била кратког живота, пре свега захваљујући снази шпанске војске и њеној спреси са кацикизмом (Pons, 2017).

Каталонски сецесионизам је доживео процват у првој половини XX века. Након слома војне диктатуре Мигела Прима де Ривере (Miguel Primo de Rivera) и пораза краља Алфонса XIII (Rey Alfonso XIII) на изборима 1931. године (након чега је абдицирао) исте године је проглашена Шпанска Република (República Española). Франсеск Масија (Francesc Macià), вођа каталонских сецесиониста, је однео победу изборима у Каталонији 1931. године управо захваљујући свом националистичком програму. Он је 14. априла 1931. године у Барсе-

лони прогласио Републику Каталонију као део Иберијске Федерације, али је она трајала свега неколико дана (Pons, 2017). Након што је десничарска коалиција однела победу на парламентарним изборима у Шпанији 1934. године, у шпанском политичком животу по први пут значајнији простор добијају и фашистичке организације. То је довело до побуна широм Шпаније које су биле предвођене левичарском интелигенцијом. Тако је Љуис Компањс (Lluís Companys), вођа каталонске левице, 6. октобра 1934. године прогласио државу Каталонију у оквиру Шпанске Федералне Републике. Међутим, већ следећег дана је централна власт преузела контролу над Каталонијом, укидајући јој аутономију и хапсећи Компањса (Grass, 2018: 2). Две године касније избија Шпански грађански рат (Guerra Civil Española) у коме су се сукобиле националистичка (предвођена генералом Франком) и републиканска страна. Каталонија је била једна од најзначајнијих територија које је контролисала републиканска страна све до 27. јануара 1939. године, када су Франкове трупе заузеле Барселону (de Quesada, 2014: 3-6).

Франсиско Франко је, тријумфујући у грађанском рату 1939. године, постао апсолутни владар целе Шпаније све до своје смрти 1975. године. За Каталонију, то су биле изузетно тешке деценије. Франкистички режим је вршио неправедну политичку и економску репресију над каталонским народом као и културну репресију над каталонским језиком, не само кроз потпуну централизацију земље и укидање било какве аутономије, већ и кроз увођење разних забрана у јавном животу. Током деценија диктатуре, добар део каталонске интелигенције је емигрирао, док је преостали део становништва који се противио франкизму пружао истом тих, али упоран отпор (Benammar у Bagheli, 2015: 1-2).

Политичка транзиција у Шпанији: Каталонија као аутономна заједница

Након Франкове смрти 1975. године Шпанија је закорачила у процес политичке транзиције и демократизације земље који је окончан приступањем Шпаније у Европску унију 1986. године. Усвајањем Устава из 1978. године постављени су основни темељи будућег развоја шпанског политичког система, друштва и економије. Устав је настао под снажним утицајем каталонског и баскијског национализма, те из жеље да се пронађе баланс између два снажна историјско-политичка тренда у Шпанији – централизације и федерализације државе (Conversi, 2002: 223-229). Долази до поделе хоризонталне власти на законодавну, извршну и судску, док се вертикална организација државе мења из корена. Наиме, нова демократска Шпанија је осмишљена као држава аутономних заједница (региона у класичном смислу), који би имали политичку, економску и културну аутономију. Циљ регионализације је, пре свега, било давање шире аутономије тзв. „историјским регионима“ (Каталонија, Баскија и Галиција) и спречавање распада земље након слома диктатуре, али је она окончана са потпуном регионализацијом државе којом је настало 17 региона

(Петровић, 2018: 59). Демократизација савремене шпанске државе и друштва се не може разумети без разумевања регионализације која је у Шпанији спроведена. „Раздобље демократизације, иако започето прије Франкове смрти, започело је *de facto* након потоње и постало је неразмрсиво повезано с процесом реафирмације и институционализације регионалне аутономије. Односно, демократизација шпањолскога друштва и државе била је незамислива и готово неостварива без паралелнога процеса стварања специфичнога суства регионалне аутономије“ (Barbarić, 2015: 134). Шпански модел регионалне државе није хомоген, што значи да се настали шпански региони разликују не само према степену развоја, социјалној кохезији или културним идентитетима, већ и по својим управним, политичким и економским овлашћењима (Komšić, 2007: 139).

Каталонска аутономија је дефинисана њеним Статутом (највишим регионалним правним актом), који је 18. децембра 1979. године усвојен у форми органског закона. Њиме су прецизирана права и дужности Каталоније као шпанског региона, као и права, слободе и дужности свих њених грађана. У прембули Статута из 1979. се каже да „Статут изражава колективни идентитет Каталоније и дефинише њене институције и односе са државом у духу слободне солидарности са осталим националностима и регионима. Та солидарност је гаранција аутентичног јединства свих народа Шпаније“ (Estatuto de Autonomía de Cataluña, 1979: 29363). Каталонији је признат статус аутономне заједнице у оквиру шпанске државе кроз Устав и Статут. Политичка аутономија се остварује кроз Владу Каталоније (Generalidad), која своја овлашћења црпи из Устава, Статута и народа. Такође, Каталонија је призната као „националност“ (Estatuto de Autonomía de Cataluña, 1979: art. 1). Видећемо да ће такво одређење Каталоније (дакле, као националности, а не нације) бити један од узрока оживљавања каталонског сецесионизма. Каталонија је, као и сви остали шпански региони, подељена на провинције, и то четири: Барселона, Тарагона, Херона и Љерида (Estatuto de Autonomía de Cataluña, 1979: art. 2).

На пољу културе, каталонски језик је признат као посебан језик Каталоније, те је добио статус званичног језика у Каталонији, уз наравно кастиљански, који је званични језик на целој територији Шпаније. Влада Каталоније је добила овлашћење да гарантује могућност коришћења оба језика и њихов развој (Estatuto de Autonomía de Cataluña, 1979: art. 3). Каталонски језик се, убрзо након слома франкизма и успостављања каталонске културне аутономије, вратио у јавни живот. Према истраживању Елcano краљевског института (Real Instituto Elcano), у 2013. години је 2.269.600 грађана Каталоније користило каталонски језик у свакодневној комуникацији, док је кастиљански предњачио са 3.172.600 корисника (Elcano Royal Institute, 2017: 9). Признато је и право и дужност коришћења традиционалне каталонске заставе, са четири црвене траке на жутој позадини (Estatuto de Autonomía de Cataluña, 1979: art. 4). Током деценија примене каталонских овлашћења у пракси видећемо у наставку да је и каталонска застава представљала једно од спорних питања између званичне Барселоне и Мадрида, с обзиром да је добар део каталонске популације не доживљава као своју.

Каталонска влада је, у складу са Уставом и Статутом из 1979. године, имала на располагању ексклузивна овлашћења у следећим областима: организација својих самоуправних институција; заштита, промена и развој каталонског цивилног права; уређивање процесно-административних норми; културна политика; неговање историјског, уметничког, археолошког и архитектонског наслеђа; уређивање општинског система и именовање општина; управљање земљиштем и приобалним подручјем и урбанизам; управљање планинама и њихова заштита; заштита животне средине; туризам; јавни радови који нису од општедржавног интереса и који не утичу на другу аутономну заједницу; управљање аутопутевима и путевима чије су се руте развиле на територији Каталоније; управљање железницама, друмским транспортом, воденим и ваздушним саобраћајем и аеродромима; коришћење иригационих система; рибарство у унутрашњим водама Каталоније; занатство; управљање фармацијом; оснивање и организација центара за управљање робама и вредностима; задругарство; привредне коморе, индустрија и пловидба; оснивање професионалних удружења; социјална помоћ; политика према младима; родна политика; заштита мањинских права; спорт; обележавање јавних манифестација; казина и игре на срећу; вођење статистике од интереса за Каталонију и др. (Estatuto de Autonomía de Cataluña, 1979: art. 9). И по новом Статуту из 2006. године (упркос томе што је Уставни суд Шпаније прогласио неколико његових чланова неуставним) Каталонија располаже овлашћењима у широком низу различитих области - полицији, цивилном праву, културној и језичкој политици, образовању, здравству, рибарству, пољопривреди, водопривреди, трговини, индустрији, потрошачкој политици, банкарству, спорту, заштити животне средине, локалној самоуправи, туризму, транспорту, спорту, истраживачкој делатности, медијима итд. Премда Каталонија има сопствени систем прикупљања пореза, већину пореских прихода и бенефиција социјалне заштите контролише централна власт у Мадриду. У погледу спољне политике, иако она представља ексклузивну надлежност шпанске државе, регионална каталонска влада има своју службу за спољне послове и снажну мрежу представништва у иностранству (Elcano Royal Institute, 2017: 10).

Из претходно наведеног проистиче закључак да Каталонија поседује значајне институционалне капацитете за креирање и спровођење економске политике на својој територији. Каталонија је те капацитете прилично успешно користила током претходних деценија, те се за њу може рећи да представља најбогатији шпански регион са најразвијенијом индустријом. Поред примарног, каталонска економија је развила и снажан секундарни и терцијарни сектор, који своју снагу користи из огромног туристичког потенцијала Каталоније (Petrović, 2018: 8). Указаћемо на неке од кључних економских параметара (вредности пре кулминације каталонске кризе) који показују економску моћ овог шпанског региона. У 2016. години вредност каталонске економије је износила близу 223 милијарди евра, док је БДП по глави становника исте године био чак 14,5% изнад европског просека. Те године је БДП по глави становника у Каталонији износио 29.966 евра (4. место међу шпанским регионима), а у остатку Шпаније 26.616 евра. Док је исте године у Еврозони забележен раст

1,8%, раст каталонске привреде је био скоро дупло већи (3,5%). Каталонија представља огромну извозну снагу Шпаније, те је тако у 2016. години вредност њеног извоза износила 84,6 милијарди евра, односно 25% удела извоза целе шпанске државе. На пољу туризма, Каталонија предњачи када је реч о шпанским регионима. Само током 2016. године Каталонију је посетило преко 18 милиона страних туриста, односно четвртина од укупног броја страних туриста у Шпанији те године (Petrović, 2018: 10-11).

Каталонија је један од најзначајнијих чинилаца глобалног присуства државе Шпаније. Према прорачуну Елcano краљевског института, уз коришћење економских, безбедносних и параметара „меке моћи“, каталонски допринос шпанском светском присуству износи 19,6%, што је позиционира на друго место иза Мадрида који доприноси са 29,1% (Elcano Royal Institute, 2017: 8).

Буђење каталонског сецесионизма

До средине 2000-их каталонско друштво је било подељено, у идентитетском смислу, на три једнаке групе. У прву групу спадају они који су Каталонију видели као нацију која се језички и културно разликује од остатка Шпаније. Њу чини рурално становништво и урбана популација средње или више класе. Другу групу чине грађани Каталоније који негују двојни идентитет (и каталонски и шпански), те који најчешће говоре и кастиљански и каталонски језик. Трећу групу, која је најмање кохезивна и са slabим мобилизацијским потенцијалом, чине потомци најчешће економских миграната који су се у Каталонију доселили из других шпанских региона. У већини случајева они негују шпански идентитет и говоре кастиљанским језиком. Такав социјални амбијент је погодно доминацији две снажне политичке партије – каталонског огранка Шпанске социјалистичке радничке партије (PSOE- PSC), партије левог центра и Конвергенције и Уније (Convergencia i Unió - CiU), партије десног центра (Elcano Royal Institute, 2017: 11).

Каталонски сецесионизам, као политички облик изражавања воље дела каталонске популације за стицање независности Каталоније, све до 2010. године је имао подршку испод 20% каталонских грађана. Од 2010. године, каталонски сецесионизам доживљава снажан успон. Свакако да се каталонски сецесионизам није тек тако појавио на крају прве деценије XX века. Још од 1980-их година каталонске регионалне власти су покренуле процес изградње каталонског националног идентитета другачијег од шпанског. То се у пракси испољавало кроз образовни систем и регионалну телевизију. Премда су умерене националне политичке снаге Каталоније дале допринос управљању Шпанијом као целином, још од 1978. године је присутна тензија између каталонског и шпанског националног пројекта, као и осећај међусобног неповерења (Elcano Royal Institute, 2018: 11). Можемо рећи да су се назнаке буђења каталонског сецесионизма могле уочити још 2005. године. Наиме, те године су каталонске политичке снаге одлучиле да је дошло време за промену Статута из 1979. године, како би каталонска аутономија била проширена. Нови статут је требао да

испуни пет основних циљева: прво, да правно регулише признање Каталоније као посебне нације; друго, да нови статут садржи каталог људских и грађанских права, што иначе припада уставној материји; треће, да се онемогући уплитање централних органа у надлежности које искључиво припадају тој аутономној заједници, иако им Устав омогућава низ контролних механизма; четврто, да се реформише судски систем и пето, да се омогући већа партиципација Каталоније у вођењу државне политике Шпаније и учешће Каталоније у функционисању органа Европске уније (Станковић, 2012: 239).

Нови каталонски Статут, након што је прошао кроз компликовану процедуру, ступио је на снагу 9. августа 2006. године (*Estatuto de autonomía de Cataluña*, 2013). Њега је најпре усвојио каталонски парламент, затим потврдила оба дома шпанског Кортеса (*Cortes Generales*) и најзад грађани Каталоније на референдуму у јуну 2006. године (Станковић, 2012: 239). Шпански Конгрес га је потврдио са 189 гласова за и 154 против (*El Mundo*, 2006). Нешто касније, Статут је потврдио и шпански Сенат тесном већином – 128 гласова за и 125 против (*El Mundo*, 2006). Најзад, за нови статут на референдуму у Каталонији гласало је 72,9% бирача, премда је излазност свега 49,02% бирача (RTVE, 2010).

Статутом из 2006. године извршен је значајан број промена у односу на претходни Статут из 1979. године. Најпре, за разлику од претходног статута који Каталонију дефинише као националност (*nacionalidad*), нови Статут садржи преамбулу према којој је Каталонија дефинисана као нација (*nación*), што је потврђено кроз гласање у парламенту, а у складу је са вољом грађана Каталоније. Док је стари статут као извор моћи каталонских органа власти одредио Устав Шпаније, Статут Каталоније и народ, Статут из 2006. године пре свега напомиње да је извор моћи каталонских органа власти каталонски народ, у складу са Уставом Шпаније, али се затим напомиње да је основна институционална норма управо нови Статут. Занимљиво је да је прилично вешто промењен члан који се односи на каталонску заставу. Док је у старом статуту каталонска застави прецизно описана као четири црвене траке на жутој подлози, нови Статут само наводи да Каталонија као националне симболе има заставу, прославу и химну (*Generalitat de Catalunya*, 2006: 2). Наиме, за просецесионистички оријентисане Каталонце једина права застави Каталоније је тзв. естелада (*la estelada*), која се разликује од званичне заставе Каталоније као шпанског региона (има плави троугао са белом звездом). Та застави се најчешће користи на протестима за независност Каталоније, те на обележавању каталонских националних празника (Montañés, 2017). Чланом 5. Статута из 2006. године у њега су инкорпорирана тзв. историјска права:

„Самоуправа Каталоније се такође заснива на историјским правима каталонског народа, на његовим секуларним институцијама и на каталонској правној традицији...“ (*Generalitat de Catalunya*, 2006: 2). Језичко питање је била једна од важнијих новина у Статуту. Ставом 2. члана 6. Статута грађани Каталоније имају право и дужност да познају и кастиљански и каталонски, што није био случај са прошлим статутом, који није наметао обавезу његовог познавања за све грађане овог региона. Посебно је важно истаћи да је нови Ста-

тут у члану 102.1. предвидео да запослени у области судства морају довољно добро познавати каталонски језик. Чланови 15-28. Статута из 2006. представљају каталог људских и грађанских права, што је новина у односу на претходни статут (*Generalitat de Catalunya*, 2006: 3-4). Једна од важних промена јесте и јачање судске гране власти у Каталонији. Чланом 95. Статута јачају се овлашћења Врховног суда правде Каталоније (*El Tribunal Superior de Justicia de Cataluña*), који постаје последња инстанца за решавање судских процеса започетих у Каталонији (*Generalitat de Catalunya*, 2006: 6). Каталонији се, исто тако, додају нека нова овлашћења или јачају постојећа. Тако се каталонске ексклузивне компетенције јачају и шире у следећим областима: пољопривреда, воде, трговина и сајмови, консултације са грађанима, цивилна заштита, животна средина, социјална заштита, јавна сигурност, политика запошљавања, саобраћај, универзитети итд. (*Generalitat de Catalunya*, 2006: 9). Развијају се и овлашћења у области спољних односа, посебно када је реч о каталонском присуству у институцијама Европске уније. Посебно су важне промене начињене у области финансирања Каталоније као аутономне заједнице. Статут окончава дотадашњу подређеност Статута Органском закону о финансирању аутономних заједница (*Ley Orgánica de Financiación de las Comunidades Autónomas*), редефинише критеријум солидарности у корист каталонског буџета, гарантује да ће већина пореза које плаћају грађани Каталоније ићи у каталонски буџет итд. (*Generalitat de Catalunya*, 2006: 11-14).

Као што се из претходног може видети, Статут из 2006. године је прилично увећао надлежности Каталоније и довео у питање неке од чланова Устава Шпаније из 1978. године, који по природи ствари треба да представља највиши правни акт на територији Шпаније са којим правни акти ниже снаге не смеју бити у сукобу. Народна партија (*Partido Popular*), конзервативна шпанска партија, била је једина политичка партија која се у Кортесу противила прихватању новог каталонског Статута, сматрајући га неуставним. Сходно томе, након усвајања Статута 2006. године, 99 посланика Народне партије се обратило Уставном суду Шпаније, уз образложење да чак 113 од укупно 223 члана овог статута није у складу са Уставом Шпаније. Недуго затим, поступак оцене уставности статута пред Уставним судом Шпаније покренуло је пет аутономних заједница (Арагон, Балеари, Мурсија, Валенсија и Ла Риоха), као и шпански омбудсман (Станковић, 2012: 239-240). Било је јасно да ће Уставни суд Шпаније бити пред највећим изазовом у својој модерној историји, те да ће од његове одлуке зависити будућност целе државе. Тек након четири године, дакле 2010. године, Уставни суд је донео одлуку о уставности Статута Каталоније. Управо је та одлука довела до огромног незадовољства каталонског друштва, те се може сматрати једним од кључних узрока вртоглавог успона подршке каталонском сецесионизму. У својој одлуци, „Уставни суд је укинуо, у целини или делимично, укупно 14 чланова Статута, за 23 члана је дао сопствено тумачење, условивши њихово даље важење и примену управо својом интерпретацијом, док су 74 оспорена члана остала на снази. Одлука има готово 500 страница текста и представља најопширнију одлуку у историји шпанског Уставног суда. Одлука, дакле, делимично има укидајући, а делимично интерпретативни карактер“ (Станковић, 2012: 240).

Укратко, можемо рећи да се Уставни суд усмерио на анализу осам кључних делова Статута. Прво, Уставни суд је оспорио употребу термина „нација“ у преамбули Статута, с обзиром да Устав препознаје једино шпанску нацију, док се Каталонија једино може третирати као „националност“. Друго, јасно је истакао да позивање на „историјска права“ не може бити основ за постојање надлежности каталонских регионалних власти, већ да то може бити само Устав. Треће, Уставни суд је повељи о грађанским правима и слободама доделио нижи ранг у односу на права и слободе из Устава Шпаније, те наложио брисање одредбе о „пожељности“ употребе каталонског језика у јавној администрацији и медијима. Четврто, укинута је одредба о искључивом овлашћењу каталонског омбудсмана у надзору над радом каталонске администрације и свих јавних и приватних тела, и наложено је да он ту надлежност дели са шпанским омбудсманом. Пето, укинут је готово цео одељак Статута који се односи на састав, начин рада и функције Савета правде Каталоније. Шесто, Уставни суд је осујетио скоро све нове надлежности Каталоније предвиђене Статутом, те осујетио покушаје да се спречи могућност уплитања централне власти у надлежности каталонске регионалне власти. Седмо, дате су необавезујуће препоруке када је реч о деловима Статута који се тичу односа Каталоније према другим шпанским регионима, Шпанији и Европској унији. Коначно, Уставни суд се са посебном пажњом осврнуо на систем финансирања Каталоније предвиђен Статутом. Наиме, један од темељних принципа у области финансирања на територији Шпаније је тзв. „принцип солидарности“ између аутономних заједница. Замисао примене тог принципа је била да не дозволи претеране разлике у степену развијености између шпанских региона. У Каталонији се деценијама на тај принцип гледало са подозрењем, јер Каталонија као економски најразвијенији шпански регион подноси велики терет финансијског уједначавања. Сходно томе, један од главних циљева новог Статута је био да се ограниче средства намењена уједначавању региона. Уставни суд је одбацио делове Статута којима се предвиђа учешће Каталоније у финансијском уједначавању које је пропорционално учешћу других региона. Исто тако, оспорио је део Статута који се тичао увођења и регулисања локалних пореза (Станковић, 2012: 241-247).

Након што је одлука Уставног суда Шпаније обелодањена, избила је ерупција незадовољства у Каталонији. За разлику од 2006. године, када је испод 50% грађана Каталоније изашло на референдум о подршци Статуту, не само да се увећао број оних који су сматрали да је потребно бранити нови Статут, већ се буди снажна жеља у значајном делу каталонског друштва за стицањем независности од Шпаније. Тако је у јулу 2010. године преко милион грађана Каталоније изашло на улице Барселоне како би дали подршку Статуту Каталоније и изразили протест против одлуке Уставног суда Шпаније. На том скупу су се могли чути снажни поклици за независност Каталоније, а дошло је и до физичких инцидената, попут паљења шпанске заставе и сл. (Belmonte, 2010). Политичке односе између званичног Мадрида и Барселоне додатно је усложњавала светска економска криза, која је снажно погодила шпанску економију. Водећа десна партија у Каталонији Конвергенција и Унија сматрала је

да су велике обавезе каталонског региона у области финансијског уједначавања међу шпанским регионима кључан разлог каталонског финансијског дефицита. С тим у вези, председник каталонске владе Артур Мас (Artur Mas) захтевао је у септембру 2012. године да Каталонија са централном владом закључи нови фискални аранжман. Међутим, тадашњи шпански премијер из редова десне Народне партије Маријано Рахој (Mariano Rajoy) је такву понуду изричито одбио. Као одговор, Мас је распустио каталонски парламент, најавио нове изборе и обећао бирачима да ће, уколико оствари победу, а у складу са расположивим правним средствима, организовати у наредне четири године референдум о независности Каталоније. Шпанска власт, на другој страни, усложњава механизме за спровођење референдума, наводећи да о судбини Каталоније може одлучивати једино цела Шпанија, те да би организовање референдума о независности Каталоније на територији само тог региона било неуставно (Станковић, 2012: 250-251). На регионалним изборима у Каталонији новембра 2012. године победу су однеле партије које су промовисале каталонски сецесионизам, са укупно 71 од 135 посланичких места (BBC, 2012).

Новембра 2014. године каталонска влада је одржала необавезујући референдум о томе да ли њени грађани желе да Каталонија постане држава, те да ли желе да та држава буде независна. На референдуму је гласало 33% од укупног броја уписаних бирача. Од укупног броја изашлих, 80,76% је гласало за Каталонију као независну државу; 10,07% за Каталонију државу (али не и независну), док је 4,54% одговорило негативно на оба питања (Pérez у Ríos, 2014).

На регионалним изборима 2015. године дешавају се две важне ствари. Прво, ствара се коалиција каталонских сецесиониста под називом „Заједно за да“ (Junts pel Sí) чија политичка платформа је независност Каталоније. Она је на тим изборима освојила 62 од 135 посланичких места. Друго, партија под називом Кандидатура за народно јединство (Candidatura d'Unitat Popular) осваја 10 посланичких места. Реч је о такође просецесионистичкој партији, тако да су каталонски сецесионисти на овим изборима заједно освојили већину парламентарних места (Carpió, 2015).

Каталонски сецесионизам од 2006. па наовамо доживљава успон пре свега захваљујући незадовољству значајног дела каталонског друштва постојећом економском и политичком ситуацијом у региону и земљи. То незадовољство се читава кроз неколико параметара. Док је 2006. године 41,1% грађана Каталоније сматрало да је политичко стање у Каталонији нормално, 18,3% добро а 33,1% лоше (СЕО, 2006: 12), 2012. године чак 60,6% грађана га је оценило као лоше, а свега 8% као нормално (СЕО, 2012: 13). У 2006. години чак 85% грађана Каталоније је економско стање у том региону оценило као нормално или добро, а свега 13,1% као лоше (СЕО, 2006: 10). На другој страни, 2012. године број грађана који економску ситуацију у Каталонији сматрају лошом достигао је невероватних 86,9% (СЕО, 2012: 10)! Незадовољство постојећим степеном аутономије Каталоније се повећало са 51,6% (СЕО, 2006: 27) на 71,6% (СЕО, 2012: 34). Када је реч о подршци независности Каталоније, ситуација се драматично променила за свега неколико година. Док је 2006.

године тек 15,9% грађана Каталоније подржавало независност овог региона (СЕО, 2006: 27), 2011. године та подршка је нарасла до 45,4% (СЕО, 2011: 35), а 2012. на 57% (СЕО, 2012: 37), када се у каталонском друштву први пут јавља већинска подршка сецесији тог региона од Шпаније.

Референдум о независности Каталоније 2017. године

Каталонско политичко руководство, које није скривало своје сецесионистичке амбиције, дуго је најављивало одржавање коначног референдума о независности Каталоније. То је и учињено крајем 2017. године. Најпре је Парламент Каталоније 6. септембра изгласао Закон о одржавању референдума 1. октобра на коме ће грађани моћи да одговоре са да или не на питање „Да ли желите да Каталонија, у форми републике, буде независна држава?“. Закон је добио подршку 72 посланика, било је 11 уздржаних, док је њих 52 било одсутно са седнице у знак протеста (Martínez Alier, 2017: 1). Неколико дана касније, уследио је одговор Шпанског уставног суда, који је једногласно забранио одржавање референдума 1. октобра. Та одлука је била у потпуној сагласности са ставом владе Маријана Рахоја да је одржавање таквог референдума недопустиво за шпанску државу (Pargera, 2017). У атмосфери тензија и неизвесности, референдум је најзад и одржан 1. октобра 2017. године. На референдум је изашло 43% уписаних бирача у Каталонији, односно 2.286.217 особа. За независност Каталоније у форми републике гласало је 2.044.038 гласача, односно 90,2% од укупног броја изашлих. Против је гласало 177.547 гласача, односно 7,8%, док је било укупно 19.719 неважећих гласова (Vila, 2017). Референдум је протекао уз велики број нереди и инцидената. Шпанска влада је на неуставно одржавање референдума одговорила слањем полицијских снага у Каталонију. Током гласања дошло је до физичких сукоба између грађана и полиције на више бирачких места. Полиција је успела да спречи неке од грађана да гласају, те је запленила одређени део гласачког материјала. Према подацима каталонске хитне службе 761 особа је повређена. Према подацима Министарства унутрашњих послова Шпаније њихови припадници су затворили 92 бирачка места, приликом чега је повређено 12 полицајаца, док су три особе ухапшене. Док су од каталонских градских и регионалних власти стизале поруке снажне осуде употребе насиља од стране шпанске полиције, шпанске власти су тврдиле да полиција обављала свој посао професионално, уз пропорционалну употребу силе (BBC, 2017).

Симбол референдума је постао каталонски председник Карлес Пуђдемон (Carles Puigdemont), који је по завршетку гласања најавио да ће прогласити независну каталонску републику. Такође, каталонска власт је најавила генерални штрајк у Каталонији уколико централна власт не буде спремна да призна независну Каталонију. На другој страни, централна власт у Мадриду је упозорила каталонску власт да ће, у случају једностраног проглашења независности, активирати члан 155. Устава Шпаније који јој дозвољава да распусти каталонску власт, преузме привремену контролу над регионом и распише нове изборе. Каталонски председник Карлес Пуђдемон је 10. октобра 2017. једнос-

трано прогласио независност Каталоније, која је недуго затим суспендована како би се омогућио дијалог по том питању са централном влашћу. Каталонски парламент је 27. октобра донео резолуцију којом се потврђује независност Републике Каталоније. Премијер Шпаније распушта каталонски парламент и расписује изборе за 21. децембар, док је неколико дана касније Уставни суд Шпаније суспендовао Декларацију о независности Каталоније. Пуђдемон је у међувремену напустио Шпанију, затраживши политички азил у Бриселу. На другој страни, шпанска држава по налогу судске власти хапси неке од организатора референдума, те покреће правне механизме за изручење Пуђдемона Шпанији, а покренут је и члан 155. Устава Шпаније (Fariñas, 2017). Ухапшени су Пуђдемонови најближи сарадници: Ориол Хункерас (Oriol Junqueras) – бивши потпредседник Владе Каталоније, Хоакин Форн (Joaquín Forn) – бивши Пуђдемонов саветник за безбедност, Ђорди Санчес (Jordi Sánchez) – председник Скупштине Каталоније, Ђорди Кињарт (Jordi Cuixart) – председник просецесионистичког каталонског културног удружења „Омниум Културал“ (Omni-um Cultural) и друге важне личности из света политике и културе Каталоније (de Otálora, 2018). Поред Пуђдемона, још шест особа за којима је шпанско тужилаштво расписало потерницу се налази у бекству у иностранству. То су: Марта Ровира (Marta Rovira) – генерални секретар Републиканске левице Каталоније (Esquerra Republicana de Catalunya - ERC), Клара Понсати (Clara Ponsatí) – бивша саветница за образовање у коалицији „Заједно за да“, Тони Комин (Toni Comín) – бивши саветник за здравство у Републиканској левици Каталоније, Мерићел Серет (Meritxell Serret) – бивша саветница за пољопривреду у Републиканској левици Каталоније, Љуис Пуђ (Lluís Puig) – бивши саветник за културу у коалицији „Заједно за да“ и Ана Габриел (Anna Gabriel) – бивша посланица Кандидатуре за народно јединство (RTVE, 2018).

Нови регионални избори у Каталонији одржани су 21. децембра 2017. године. Иако је антисецесионистичка партија Грађани (Ciudadanos) освојила највећи број гласова (преко милион) и највећи број посланичких места (37), већину посланичких места за формирање власти поново су освојиле сецесионистичке партије – Заједно за Каталонију (34), коалиција око Републиканске левице Каталоније (32) и Кандидатура за народно јединство (4) (El Confidencial, 2017). Неколико месеци након избора, кандидат коалиције Заједно за Каталонију Ким Тора (Quim Torra) је изабран за новог председника Владе Каталоније. Тора, који је декларисани каталонски сецесиониста, је већ на седници на којој је изабран изјавио да је он ту како би се борио за републику, те да је председник Каталоније заправо Карлес Пуђдемон (Álvarez y del Barrio, 2018). На другој страни, у Мадриду долази до промене централне власти, с обзиром да је због корупционашког скандала (el caso Gürtel) парламент изгласао неповерење народњачком премијеру Маријану Рахоју (180 гласова за, 169 гласова против). За новог председника шпанске владе је изабран социјалиста Педро Санчес (Pedro Sánchez), уз подршку, између осталих, и просецесионистичких каталонских и баскијских партија (El País, 2018).

Нови премијер Шпаније је од почетка свог мандата показао спремност да разговара са каталонским председником Тором, како би се пронашло задо-

вољавајуће решење за политичку кризу у Каталонији. На сусрету двојице лидера крајем 2018. године договорено је да ће се заједничким снагама радити на проналажењу политичког решења, како би се створила политичка стабилност и правна сигурност у Каталонији. Међутим, остало је прилично нејасно да ли се обе стране залажу са решавање проблема у складу са Уставом Шпаније или кроз одржавање референдума у Каталонији (Еuroapress, 2018). Недуго затим, Санчез је подвукао да не може пристати на „монолог сецесиониста“, већ да је једини пут за решавање каталонске кризе дијалог у оквиру закона. Тора је, на другој страни, заостравао реторику захтевајући од свих сецесионистичких снага у Каталонији јединство како би се супроставили неправди и срушили „зидове угњетавања“ (Саñizares, 2018). Такође, Тора је све време давао подршку каталонским политичким затвореницима, уз захтевање од власти у Мадриду не само да их ослободе, већ и да јасно изнесу свој став по питању права Каталоније на референдум о самоопредељењу (Santamaría, 2019).

Политичка криза у Каталонији се, како је време одмицало, све више продубљивала, уз пораст обостраног неповерења. Све чешће долази до протеста на улицама и другим јавним местима (железничке пруге, путеви, аеродроми) од стране незадовољних Каталонаца. На протестима се најчешће истичу захтеви за ослобађање каталонских политичких затвореника, као и подршка независној Каталонији. Приликом једног од протеста запаљене су гуме на аутопуту како би се зауставио саобраћај, тако да је дошло до интервенције полиције. Сукоби демонстраната и полицајаца на улицама Барселоне и других каталонских градова постали су све учесталији и интензивнији (Еuroapress, 2019). Протестима су се прикључили и каталонски синдикати, док им је каталонска влада дала пуну подршку (El Comercio, 2019). Посебно је занимљив случај који се десио током изборне кампање 2019. године у Барселони, када је дошло до серије вербалних и физичких инцидената испред зграде у којој је партија крајње деснице Вокс (Vox), која се залаже за укидање аутономија и за централизацију Шпаније, одржавала предизборни митинг. Радикални каталонски сецесионисти су том приликом запалили шпанску заставу, а дошло је и до физичког сукоба са полицијом током ког је неколико лица било повређено, а затим седморо и ухапшено (Carvajal, 2019).

Неизвесна будућност пред Каталонијом?

Након осам и по месеци пала је и Санчезова влада. Каталонске сецесионистичке партије у шпанском парламенту нису подржале Санчезов предлог о зајму који је Шпанији био неопходан, те је његова влада задобила снажан ударац. Суштински, тиме су каталонске партије ставиле до знања да су незадовољне дотадашњим преговорима са централном влашћу када је реч о будућем статусу Каталоније. Право на самоопредељење Каталоније кроз референдум који би се, уз дозволу централне власти, организовао на њеној територији и даље представља основну политичку платформу каталонске власти. Санчез је расписао нове парламентарне изборе за 28. април 2019. године, што прилично

компликује изборну годину у којој ће Шпанци гласати и на изборима за Европски парламент и на локалним изборима. Биће то трећи општи парламентарни избори у Шпанији у протекле четири године, што указује на политичку нестабилност на нивоу целе земље (Cuié, 2019).

Шпанија је данас земља која се налази на политичком раскршћу. Вишедеценијском двопартијском систему, у коме су се на власти као кључни актери смењивале Народна партија и Социјалистичка радничка партија Шпаније, дефинитивно је дошао крај. Не само да се на политичкој сцени појавила снажна радикална левица оличена у Подемосу (Podemos) и партија центра Грађани (која је на последњим регионалним изборима у Каталонији освојила највећи број гласова), већ и партија крајње десне оријентације Вокс. Крајња десница је у Шпанији дуго година била на маргинима политичког одлучивања, с обзиром да је била принуђена да носи стигму франкизма на својим леђима. Због тога су регионални избори одржани у Андалузији децембра 2018. године били изузетно важни за разумевање политичких промена које се у Шпанији дешавају. Андалузија је најмногољуднији шпански регион у коме су дуго владали социјалисти, уз подршку мањих левичарских партија. На последњим изборима социјалисти су забележили пад освојивши „скромних“ 27,95% гласова. Народна партија је освојила 20,75%, Грађани 18,27% гласова, док је Вокс представљао највеће изненађење освојивши 10,97% гласова (El Mundo, 2018). Први пут је једна партија крајње десне оријентације успела да уђе у неки од шпанских регионалних парламената. Вокс је, међутим, направио и један корак више. На позив Народне партије и Грађана, учествовао је у формирању владе у Андалузији (Mogeno, 2019). Реч је о партији која заузима екстремне политичке ставове, али добија симпатије све већег броја Шпанаца. Тако се, када је реч о Каталонији, Вокс залаже за укидање њене аутономије, распуштање њених полицијских снага, преношење надлежности на централни ниво власти, те затварање просецесионистичких каталонских медија (Suso, 2019). Свакако да евентуални даљи успон ове партије на шпанској политичкој сцени може додатно закомпликовати политичку кризу у Каталонији. Две водеће опозиционе партије, Грађани и Народна партија, немају тако радикалне ставове по питању Каталоније, но обе се залажу за примену члана 155. Устава Шпаније уколико каталонска власт и даље буде кршила своје уставне и статутарне обавезе. Нови и енергични лидер Народне партије Пабло Касадо (Pablo Casado) инсистира на примене поменутог члана Устава у Каталонији како би се омогућило поштовање закона и суживот у том региону. Такође, Касадо се залаже за преиспитивање надлежности каталонских јавних медијских сервиса, а затим и надлежности у области образовања, регионалне полиције и затвора. Народна партија је прилично разочарана неспремношћу Санчезове владе да заведе владавину права у Каталонији, због чега је позвала све релевантне политичке партије, па и социјалисте, да заједнички стану иза поновног активирања члана у том шпанском региону. За народњаке, овакво стање у Каталонији је неподношљиво и прети да угрози нормално функционисање целе државе (La Vanguardia, 2018). Исто мишљење када је реч о ситуацији у Каталонији дели и Алберт Ривера (Albert Rivera), лидер партије Грађани. Он, баш као и Касадо, већ месецима врши притисак на

Санчезову владу да примени члан 155. у Каталонији како би Шпанија као држава заштитила своје грађане. На другој страни, он је оптужио Санчеза да се удружио са онима који желе да униште Шпанију, позивајући га да распише изборе након којих би, по Риверином мишљењу, Шпанија добила стабилну владу која не би зависила од националистичких партија (El Periódico, 2018).

С обзиром да су Народна партија, Грађани и Вокс формирали регионалну владу у Андалузији, врло је могуће да би, у случају да освоје довољан број гласова на општим парламентарним изборима, ове партије формирале будућу владу Шпаније. Уколико би се то десило, однос званичног Мадрида према Каталонији би се драстично променио. У таквој ситуацији минимално би се могла очекивати нова примена члана 155. Устава Шпаније у каталонској аутономној заједници, што би вероватно изазвало нове политичке, а могуће и цивилне сукобе. На другој страни, тешко да се може очекивати да ће социјалистичка партија моћи да самостално формира владу или да то учини са својим коалиционим партнером Подемосом. Уколико би јој за то требала подршка каталонских и баскијских сецесионистичких партија, то би значило да социјалисти морају изразити спремност да попусте пред неким од захтева тих партија, што је тешко учинити без уставних реформи односно *de facto* федерализације земље, што поново оставља могућност нових конфликта у Каталонији и целој Шпанији.

Закључак

Каталонско друштво се данас налази пред историјским изазовима. Четрдесет година након обнове демократског живота у Шпанији, оно је дубоко подељено на присталице и противнике отцепљења Каталоније од Шпаније и стварања независне државе у форми републике. Према је, у постфранкистичком транзиционом периоду, Шпанија реформисана у смеру који омогућава висок степен политичке, економске и културне аутономије њеним историјским регионима (посебно водећи рачуна о Баскији и Каталонији), у протеклој деценији долази до ревитализације каталонског сецесионизма.

Каталонски сецесионизам је политичка идеја која постоји већ неколико векова и, зависно од историјског контекста у коме делује, снажно утиче на динамику политичког живота у Каталонији. Он поново ступа на историјску сцену од 2006. године када каталонски парламент усваја нови Статут Каталоније којим се Каталонији даје далеко већи степен аутономије (а делом и државни прерогативи), те доживљава снажан успон 2010. године када је Уставни суд Шпаније одлучио да суспендује неке од кључних чланова каталонског Статута. Уследиле су године грађанских демонстрација на улицама Барселоне и других већих градова у Каталонији, организовање необавезујућег референдума о праву на самоопредељење Каталоније 2014. године, регионални избори на којима просецесионистичке партије односе победу, а најзад и одржавање противуставног референдума о независности Каталоније 2017. године, након кога је каталонска власт једнострано прогласила независност тог региона.

Пред Каталонијом и целом Шпанијом је неизвесна политичка будућност. Очекују их нови општи парламентарни избори након којих ће се формирати нова влада. Без обзира на то ко ће је формирати, готово је извесно да ће доћи до политичких промена у самој Каталонији. Уколико владу формирају партије деснице, можемо очекивати заоштравање става званичног Мадрида према постојећој владајућој гарнитурџ у Барселони. На другој страни, уколико владу поново формирају партије левице, уз незаобилазну подршку сецесионистичких каталонских партија, извесно је да ће нова власт морати да пристане на одређене уступке каталонским сецесионистима. Било како, оба сценарија могу изазвати политичку и социјалну нестабилност у целој Шпанији.

Литература:

1. Barbarić, Dražen (2015): „Model regionalizacije Kraljevine Španjolske“, *Mostariensia*, Sveučilište u Mostaru, Mostar, 19 (2015.) 1, str. 131-148.
2. Benammar, Ahmed Zakarya y Bagheli, Abdelkader (2015): *Cataluña y la represión Franquista (1939-1975)*, Trabajo de fin de Máster, Facultad de Letras y Lenguas, Universidad Abou Bakr Belkaid –Tlemcen
3. Conversi, Daniele (2002): “The Smooth Transition: Spain’s 1978 Constitution and the Nationalities Question“, *National Identities*, Carfax Publishing, Vol. 4, No. 3, pp. 223-244.
4. de Quesada, Alejandro (2014): *The Spanish Civil War 1936-1939 (1)*, Osprey Publishing, Oxford
5. Elcano Royal Institute (2017): *The conflict in Catalonia*, Madrid
6. Generalitat de Catalunya (2006): “Guía comparativa entre el Estatuto de 1979 y el nuevo Estatuto”, <http://s01.s3c.es/imag/estatutcomparado.pdf>, pristupljeno 31.03.2019, str. 1-16.
7. Grass, Kacper (2018): “The struggle for a Catalan republic: Rethinking the way forward”,
8. *Platypus Review*, The Platypus Affiliated Society, No. 103, pp. 1-8.
9. Komšić, Jovan (2007): Principi evropskog regionalizma, Asociјacija multietničkih gradova јugoistočne Evrope – Philia, Novi Sad
10. Mangan, Phaedra (2014): *The Multifaceted Origin of Separatist Sentiment in Catalonia: The Interdependence of Culture, Economy and Politics*, Master’s Thesis, The Faculty of the Graduate School of Arts and Sciences, Brandeis University
11. Martínez Alier, Joan (2017): “El referéndum de autodeterminación de Cataluña“, *Mega-fón*, Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales, N* 17/1, pp. 1-2.
12. Petrović, Rajko (2018): „Istoriјsko-politički model regionalizacije у Španiji: izazovi i perspektive“, *Kultura polisa*, Kultura – Polis Novi Sad i Institut za evropske studije Beograd, God. XV, br. 37, str. 55-67.
13. Petrović, Rajko (2018): „Ekonomski aspekti katalonskog separatizma“, *Oditor – časopis za menadžment, finansije i pravo*, Centar za ekonomska i finansiјska istraživanja, Beograd, Volumen IV, Broј 2, str. 6-17.
14. Stanković, Marko (2012): „Odluka Ustavnog suda Španije o ustavnosti Statuta Katalonije i njene posledice“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, godina LX, 2/2012, str. 234-255.

Документи:

1. CEO (2006): “Baròmetre d’Opinió Política“, RPEO núm. 367, Registre Públic d’Estudis d’Opinió de la Generalitat de Catalunya, Decret 1/2005, d’11 de gener

2. CEO (2011): “Baròmetre d’Opinió Política”, 3a onada 2011, Registre d’Estudis d’Opinió número 661, Generalitat de Catalunya
3. CEO (2012): “Baròmetre d’Opinió Política”, 3a onada 2012, Registre d’Estudis d’Opinió número 705, Generalitat de Catalunya
4. *Constitución Española* (1978): Catálogo de Publicaciones de la Administración General del Estado, Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado, NIPO: 007-14-093-3, Madrid
5. *Estatuto de Autonomía de Cataluña* (1979): Boletín Oficial de Estado, Num. 306, Madrid
6. *Estatuto de autonomía de Cataluña* (2013): Parlament de Catalunya, Primera edició, febrero del 2013 (edición núm. 436), Barcelona

Интернет извори:

1. Álvarez, Carol y del Barrio, Ana (2018): “Quim Torra, investido nuevo presidente de la Generalitat gracias a la abstención de la CUP”, *El Mundo*, 14 mayo 2018, <https://www.elmundo.es/cataluna/2018/05/14/5af946d5268e3e106b8b458c.html>, pristupljeno 03.04.2019.
2. BBC (2012): “Catalonia election: Separatists win majority”, 26 November 2012, <https://www.bbc.com/news/world-europe-20482719>, pristupljeno 01.04.2019.
3. BBC (2017): “Catalan referendum: 'Hundreds hurt' as police try to stop voters”, 1. October 2017, <https://www.bbc.com/news/world-europe-41461032>, pristupljeno 02.04.2019.
4. Belmonte, Eva (2010): “Masiva manifestación en Barcelona en apoyo al Estatut y contra el Constitucional”, *El Mundo*, 10.07.2010, <https://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/10/barcelona/1278761492.html>, pristupljeno 01.04.2019.
5. Cañizares, María Jesús (2018): “Sánchez responde a Torra: "Diálogo y ley", *El Español*, 31.12.2018, https://cronicaglobal.elespanol.com/politica/sanchez-responde-torra-dialogo-ley_210771_102.html, pristupljeno 04.03.2019.
6. Carpio, José (2015): “Los independentistas de Junts pel Sí y la CUP suman mayoría absoluta de escaños pero no de votos”, *RTVE*, 27.09.2015, <http://www.rtve.es/noticias/20150927/resultados-elecciones-catalanas-2015/1227802.shtml>, pristupljeno 01.04.2019.
7. Carvajal, Álvaro (2019): “Acoso y violencia de radicales independentistas contra simpatizantes de Vox en Barcelona”, *El Mundo*, 30 marzo 2019, <https://www.elmundo.es/cataluna/2019/03/30/5c9f4d24fc6c83973b8b45d1.html>, pristupljeno 03.04.2019.
8. Cué, Carlos (2019): “Pedro Sánchez convoca elecciones generales el 28 de abril”, *El País*, 15 Febrero 2019, https://elpais.com/politica/2019/02/15/actualidad/1550216540_890788.html, pristupljeno 03.04.2019.
9. de Otálora, Óscar (2018): “La lista de bajas del 'procés’”, *El Correo*, 24 marzo 2018, <https://www.elcorreo.com/politica/lista-bajas-proces-20180323143651-nt.html>, pristupljeno 03.04.2019.
10. El Comercio (2019): “Catalanes bloquean carreteras en protesta a favor de independentistas enjuiciados”, 21.02.2019, <https://elcomercio.pe/mundo/independentistas-catalanes-cortan-carreteras-huelga-juicio-lideres-noticia-nndc-609885>, pristupljeno 04.03.2019.
11. El Confidencial (2017): “Resultado de las elecciones catalanas: así queda el Parlamento catalán tras el 21-D”, 22.12.2017, https://www.elconfidencial.com/espana/cataluna/elecciones-catalanas/2017-12-22/resultado-elecciones-catalanas-21d-cataluna-21diciembre_1497200/, pristupljeno 03.04.2019.

12. El Mundo (2006): “El Congreso aprueba el Estatuto catalán con 189 votos a favor y 154 en contra“, 31.03.2006,
<https://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/30/espana/1143723811.html>, pristupljeno 31.03.2019.
13. El Mundo (2006): “El pleno del Senado aprueba el Estatut y el texto queda listo para el referéndum en Cataluña“, 10.05.2006,
<https://www.elmundo.es/elmundo/2006/05/10/espana/1147286013.html>, pristupljeno 31.03.2019.
14. El Mundo (2018): “Elecciones Andalucía 2018“,
<https://www.elmundo.es/elecciones/elecciones-andalucia/resultados/index.html>, pristupljeno 03.04.2019.
15. El País (2018): “Moción de censura: Sánchez, presidente“, 2. junio 2018,
https://elpais.com/politica/2018/06/01/actualidad/1527833707_590950.html, pristupljeno 03.04.2019.
16. El Periódico (2018): “Albert Rivera: "El 155 es libertad", 12.12.2018,
<https://www.elperiodico.com/es/politica/20181212/rivera-articulo-155-elecciones-respuesta-sanchez-7197065>, pristupljeno 04.04.2019.
17. Europapress (2019): “Huelga en Cataluña | Miles de personas se manifiestan en Barcelona por los derechos y contra el juicio“, 21.02.2019,
<https://www.europapress.es/nacional/noticia-huelga-cataluna-directo-ultimas-noticias-huelga-general-21-febrero-2019-20190221075940.html>, pristupljeno 03.04.2019.
18. Europapress (2018): “Sánchez y Torra acuerdan buscar una "propuesta política" con amplio apoyo ciudadano y seguridad jurídica“, 20.12.2018,
<https://www.europapress.es/catalunya/noticia-pedro-sanchez-quim-torra-constatan-diferencias-acuerdan-buscar-dialogo-efectivo-20181220212908.html>, pristupljeno 03.04.2019.
19. Fariñas, Tamara (2017): “Del referéndum del 1-O al 21-D: cronología hacia unas elecciones cargadas de tensión“, *El Confidencial*, 19.12.2017,
https://www.elconfidencial.com/espana/cataluna/elecciones-catalanas/2017-12-19/cronologia-1octubre-elecciones-21diciembre-21d_1495291/, pristupljeno 04.02.2019.
20. La Vanguardia (2018): “Casado pide un 155 amplio y sin plazo, hasta que Cataluña recupere legalidad“, 30.10.2018,
<https://www.lavanguardia.com/local/valencia/20181030/452653249831/casado-pide-un-155-amplio-y-sin-plazo-hasta-que-cataluna-recupere-legalidad.html>, pristupljeno 04.04.2019.
21. Montañés, José Ángel (2017): “La ‘estelada’, una bandera de inspiración colonial“, *El País*, 23.09.2017,
https://elpais.com/politica/2017/09/22/sepa_usted/1506044294_953483.html, pristupljeno 31.03.2019.
22. Moreno, Silvia (2019): “El presidente de la Junta de Andalucía, Juanma Moreno presenta a los 11 consejeros "del cambio", *El Mundo*, 21 enero 2019,
<https://www.elmundo.es/andalucia/2019/01/21/5c458e5efc6c836d528b466f.html>, pristupljeno 03.04.2019.
23. Parera, Beatriz (2017): “El Constitucional prohíbe el referéndum y apercibe a un millar de cargos políticos“, *El Confidencial*, 07.09.2017,
https://www.elconfidencial.com/espana/2017-09-07/referendum-cataluna-constitucional-independencia_1440266/, pristupljeno 02.04.2019.
24. Pérez, Fernando y Ríos, Pere (2014): “1,8 millones de personas votan por la independencia catalana en el 9-N“, *El País*, 10.11.2014,

- https://elpais.com/politica/2014/11/09/actualidad/1415542400_466311.html, pristupljeno 01.04.2019.
25. Pons, Marc (2017): „The four Catalan republics: 1641, 1873, 1931 and 1934“, *El Nacional*, https://www.elnacional.cat/en/culture/four-catalan-republics-marc-pons_194937_102.html, pristupljeno: 28.03.2019.
26. RTVE (2010): “El Estatut catalán. La cronología“, 28.06.2010, <http://www.rtve.es/noticias/20100628/estatut-catalan-cronologia/291018.shtml>, pristupljeno: 31.03.2019.
27. RTVE (2018): “Así está la situación judicial de los siete políticos independentistas huidos de España“, 28.03.2018, <http://www.rtve.es/noticias/20180328/asi-esta-situacion-judicial-siete-politicos-independentistas-huidos-espana/1704800.shtml>, pristupljeno 03.04.2019.
28. Suso, Roger (2019): “El proyecto y las almas de Vox en Catalunya“, *Público*, 01.03.2019, <https://www.publico.es/politica/vox-proyecto-almas-vox-catalunya.html>, pristupljeno 04.04.2019.
29. Santamaría, Igor (2019): “Torra exige a Sánchez “coraje y valentía” para volver al diálogo“, *Noticias de Navarra*, 10 de Febrero de 2019, <https://www.noticiasdenavarra.com/2019/02/10/politica/estado/torra-exige-a-sanchez-coraje-y-valentia-para-volver-al-dialogo>, pristupljeno 03.04.2019.
30. Vila, Marc (2017): “Resultados del referéndum en Catalunya: con datos por municipios, comarcas y provincias“, *El Periódico*, 06.10.2017, <https://www.elperiodico.com/es/politica/20171006/resultados-referendum-cataluna-2017-6319340>, pristupljeno 02.04.2019.

EVOLUTION OF THE CATALAN SECESSIONISM IN POSTFRANQUIST SPAIN

Summary: In this paper we will analyze the evolution of the Catalan secessionism in postfranquist period. First we will make a brief review of the history of the Catalan secessionism. Then we will consider the breakdown of Francoist dictatorship and the process of political transition in Spain later. We will analyze the position of Catalonia as an autonomous community within the new regional model of the Spanish state, or her degree of political, economic and cultural autonomy guaranteed by the new Constitution and Statute. We focus on the awakening of the Catalan secessionism from 2006 onwards due to political and economic discontent of a large part of the Catalan population, but also because of unresolved identity issues. We will consider the reasons for the failure of the new Statute of Catalonia of 2006, the controversial decisions of the Constitutional Court of Spain in 2010, as well as the elections of 2015, where a united secessionist forces in Catalonia were able to seize power and initiate a series of actions aimed at the independence of Catalonia, culminating in a referendum on independence in 2017. Finally, we will analyze the political consequences of the aforementioned referendum, but also we will make a projection of possible political reforms in Spain in order to find a solution for Catalan case. In this paper we will use the case study method, comparative and historical method.

Key words: Catalonia, secessionism, Spain, postfranquist period, regionalization, referendum on independence